

que *h̄art* en l'àrab valencià s'havia especialitzat, com a Algèria, en el sentit de 'barranc', 'còrrec, obertura en el terreny', amb l'evolució fonètica *h̄art* > *fort*. Altrament no s'explicaria que el singularíssim nom de *Barranc Fort* no es trobi en toponímia més que en aquesta zona romànica, hispànica, del Migjorn valencià, més enllà del Xúquer, que és la regió de toponímia més arabitzada que enlloc; i comencem per recordar que a l'art. *Castellfort* (Maestrat) hem trobat ja *h̄art*, amb aquest sentit, en l'origen del nom (-*fort*)¹⁰ d'aquest poble. Però en les meves enqs. del Migjorn he recollit sis exemples d'aquest *Barranc Fort* tan especial: en el te. de Confrides (xxxv, 28.10), a Petrer (xxxvi, 42.12), a Crevillent (xxxvi, 148.8 i mapa Lledó-Davó): provinent del te. d'*Aspe*, ajuntant-se amb¹⁵ els Corcons, que baixen a Crevillent), dos homònims dins el terme de L'Alguenya (xxxvi, 64.8 i 64.17) i tres cites en el te. d'Onil (xxxv, 176.19, 177.5, 79).⁷

La conclusió per a *Fortaleny* és clara, fins dissimulant les objeccions a què es presten les pistes A i B i²⁰ que no he dit explícitament. És l'última la que s'imposa com a demostrada per molts indicis concordes.

Un altre NL on degué quedar *h̄urt* en el sentit de 'còrrec per on baixa un canal o sèquia', el devem tenir en el nom de la *Sèquia de Benifurt*, que prenent ai-²⁵ gües prop de Canals (del r. Cànyoles, crec, cf. Cavanilles I, 205-206), va cap a Xàtiva i El Genovés (xxxii, 8.19, 18.20). Avui també nom d'un despoblat de Xàtiva (SSiv., 121). Aquí *Beni-* no deu tenir el sentit de 'fills' sinó el valor exponencial 'el de', 'els de' ('*fill de* ³⁰ *caritat*', 'home caritatiu', calc àrab de Lull i anàlegs). Pot venir de *Iben al-h̄urt* o sigui 'el del forat de sèquia' (parlant del corrent d'aigua), o bé del plural *bāni l-h̄urt* 'les aigües del forat' o 'cano de sèquia'.⁸

¹ A base d'això N. Primitiu postula com etim. «fort ³⁵ d'allén», 'fort de més enllà'. Un castell del qual parla Cavanilles, era «sobre una loma» de la Murta, és a dir una dotzena de k. al SO., i molt més prop de Polinyà, Riola i Corbera, que no de Fortaleny. Voldria dir més enllà del Xúquer, mirant-ho des de⁴⁰ Sueca? Però ¿per què des de Sueca, i no de Corbera o Alzira, amb les quals estigué més lligat? No cal afegir que *allén* té ll, no pas -l- i que era un mot ja bastant antiquat en català dels Ss. XIII-XIV. ¿I per què ens hi cansaríem? Si de tota manera manca el ⁴⁵ fort; i les dates documentades proven que era nom anterior a la vinguda dels catalans que hi podien dur els mots *fort* i *allén*. — ² El bon secretari municipal em parlava d'aquesta torre, i «com a prova de l'origen, segons don Primitiu», em mostrà l'es-⁵⁰ cut del segell municipal, on hi ha una torre; l'origen d'aquesta el veiem per Madoz: que el «honor de Corbera» «hace por armas un castillo y las barras de Aragón», escut que va adoptar el nou ajuntament en segregar-lo de Corbera el segle passat; cas-⁵⁵ tell i barres que figuren en una cinquantena de segells municipals de tot el P. Val. Quant a la Torre del Colomer, m'explicava: «vosté vorà, fon una pena: el meu xic tenia un colom lladre... bé... però xè! els coloms emporcaen les portes de totes les-⁶⁰

cases...» i la derrocaren. — ³ -*āin* donà en uns casos -*ay* en altres -*ēy* o -*én*, no cal explicar-ho. La -*y* tant pogué sortir de l'amalgama de -*in* com néixer a la manera de la sèrie *Gombren(y)* estudiada en *E.T.C. I*, 35-37. — ⁴ Simonet (*Glos. Moz.*) creu trobar-ne alguna prova toponímica (res, però, en els articles *boradar* del *DECH* ni *forat* del *DECat*), però la més palpable resta insegura: només *RMa* porta un mot *furāt* (153b i 488.6) però hi va traduït pel ll. *nates* 'anques, natges' (no pas 'forat del cul'), car s. v. *anus naturae* dona mots àrabs ben diferents, com també els molt nombrosos amb què tradueix *nates* (a la p. 488). Res d'això tampoc en Dozy ni en *AlcM* (mots àrabs en *PAlc*, s. v. *boradar*, *culo*). A distingir d'una arrel àr. *frt* (no emfàtica), arrel molt rara que significa 'aigua dolça' (*RMa*, 153; Belot, 578a1), potser manllevat de l'irani, car també designa en àrab l'Eufrates i el Tigris. Resta possible que vagi designar també l'anus, com entén Simonet, però no hi podem comptar. — ⁵ Les «fuentes que brotan de la raíz del cerro» (Madoz, vii, 129.10, s. *Corvera*), «lleno de manantiales», «dos leguas hay entre el Xúcar y las raíces del monte de San Juan» (Cavanilles, 2a. ed. I, 286. 11f., 287.6f.). La Sèquia de Fortaleny com ens diu Cavanilles (nota a la p. 272 de la 2a. ed.) duia per si sola 62 files d'aigua. — ⁶ Vocalitzat *h̄urt* o *h̄art*, en plural *h̄urūt*. — ⁷ Els inf. d'Altea em situaren el *Fort* i *pont del Fort* (xxxv, 151.4), en la Serra de Bèrnia. Com que era en aquesta serra, on hi hagué forts contra els moriscos i els corsaris turcs, aquí es pot tractar realment del mot per a 'fortalesa' (si no és que els inf. hagin confós les dues coses), car el que és de barrancs a Bèrnia n'hi ha tants... — ⁸ Potser es formà un adj. nisba *h̄urtī* o *h̄artī* que hauria retrotret l'accent a la síl·laba penúltima, tancada, segons la norma vulgar. Davant la -i final la u s'hauria pronunciat *ú* per metafonia (a diferència de la o de *Fortaleny* etc.).

FORTIA

Poble de l'Alt Empordà, al SO. de Castelló d'Empúries i SE. de Figueres.

PRON. MOD.: *furtià*, en el poble mateix, Casac. 1920; a Llançà (xxii, 109b14), i en l'enq. d'allí, 1958 (xxii, 127-130).

MENCIONS ANT. 971: «villa Palatiolo q. vocatur *Fortiano* — *Fortiano superiore et minore* --- in comitatu Petralatense» (Villan., *Vi. Lit.* x, p. 239); 974: «in villa Palatioli q. vocant *Furtianum superiorem et Furtianellum minore*» (*MarcaH.*, 907.20 i 31f.) (Balarí, *Orig.*, 479); 982: «villa *Palatiolo* q. voc. *Fortiano*, in com. Petralatense» (*Cat. C.* II, 243,5); 1035: *Furtianus* (*MarcaH.*, 1062); 1130: «eccl. Sti. Juliani de *Fortiano* --- cum *Furtiano* sup. et altero *minore*» (Kehr, *Papsturk*, 316; Villan., XIII, 285, datant-ho de 1150); 1209: *Fortianus* (Villan., xv, § 19); 1280: Raimundus de Fortià, testimoni en una carta de po-